

Social Work & Education

©SW&E, 2021

УДК 376

DOI: 10.25128/2520-6230.21.1.10.

Наталія Пилюк,

здобувач кафедри соціальної
роботи та педагогіки вищої
школи,

Волинський національний
університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна;
piluknata@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5500-3044>

Пилюк, Н. (2021). Діагностика рівня готовності майбутніх соціальних педагогів до здійснення здоров'язберігаючої діяльності у спеціальних навчальних закладах. *Social Work and Education*. Vol. 8, No. 1. Ternopil-Aberdeen, 2021. pp.129-137. DOI: 10.25128/2520-6230.21.1.10.

ДІАГНОСТИКА РІВНЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СПЕЦІАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.

Анотація. У статті розкрито зміст понять «здоров'я», «здоровий спосіб життя», «культура здорового способу життя» і «культура здоров'язбереження». Встановлено, що цілісне розв'язання проблеми збереження та зміцнення духовного, фізичного та соціального здоров'я учнів, реалізація якого відбувається у здоров'язбережувальній діяльності, практичні реалізація якої здійснюється за допомогою здоров'язбережувальних технологій. Обґрунтовано зміст феномену «Готовність соціального педагога спеціального закладу освіти до реалізації здоров'язбережувальній діяльності у спеціальному закладі освіти» та визначено його структуру. Здійснено діагностику рівнів сформованості означеного феномену у студентів спеціальності «Соціальна робота».

Ключові слова: соціальний педагог; здоров'язберігаюча діяльність; спеціальний загальноосвітній заклад; готовність.

Article history:

Received: January 20, 2021

1st Revision: February 19, 2021

Accepted: March 30, 2021

Вступ

Останніми роками в Україні спостерігається низка негативних тенденцій, пов'язаних з дитячим населенням країни: зменшення загальної чисельності дітей (Габорець, Дудіна & Дудник, 2018; Янковська, 2018), зростання захворюваності та поширення хвороб (Антипкін та ін., 2018; Український інститут стратегічних досліджень, 2018), розповсюдження девіацій (Іваницький, 2008; Когут, 2008; Лепешко, 2016) серед дітей. Ці тенденції поширюються на тлі зростання соціально-політичної нестабільності у країні, зниження батьківського потенціалу сім'ї. Відповідно, актуалізується питання належної організації соціально-педагогічної діяльності з профілактики девіантної поведінки, збереження здоров'я та формування культури здоров'я у закладах шкільної освіти. Особливо гострим це питання є для спеціальних закладів освіти, вихованці яких і так мають значні проблеми зі здоров'ям і, в той самий час, не мають сформованої належної культури здоров'язберігаючої поведінки.

Мета соціально-педагогічної діяльності у закладах спеціальної освіти полягає у створення соціальним педагогом сприятливих умов для формування особистістю здоров'язберігаючої культури та її прояву у повсякденній діяльності. Її досягнення реалізується через зміцнення й активізацію адаптаційного потенціалу особистості; збереження й покращання фізичного, психічно-емоційного й соціального здоров'я; створення сприятливих умов для самореалізації та розвитку здібностей; надання соціальної, психолого-педагогічної підтримки і допомоги; профілактика та локалізація впливів, що мають негативний зміст (Безпалько, 2006, с. 31).

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Сьогодні дослідники активно піднімають проблему здоров'язбереження у науковій літературі. Процес збереження здоров'я пов'язують з реалізацією комплексу заходів з підтримки, зміцнення і відновлення здоров'я (Мойсеюк, 2018, с. 29; Баєва, 2019, с. 155), створення умов для його цілісності (Крутій & Зелик, 2018, с. 62). Феномен «здоров'я» розглядають в контексті «здоровий спосіб життя», «культура здорового способу життя» і «культура здоров'язбереження». Здоровий спосіб життя – це сукупність зовнішніх та внутрішніх умов життєдіяльності людини, від яких залежить функціональний стан систем її організму (Амосов, 2007, с. 25); культура здоров'язбереження є складовою загальної культури людини і виражається через систему знань і потреб щодо збереження, зміцнення здоров'я, наявність високого рівня культури поведінки щодо навколишнього середовища та здоров'я інших людей (Горашук, 2008, с. 184). Культуру здорового способу життя трактують як практичне застосування знань у процесі власної життєдіяльності, що передбачає задоволення потреби у збереженні і зміцненні здоров'я (Соколенко, 2011).

Цілеспрямоване формування культури здоров'язбереження та здорового способу життя відбувається в освітньому процесі через комплекс дій і заходів, спрямованих на цілісне розв'язання проблеми збереження та зміцнення духовного, фізичного та соціального здоров'я учнів, реалізація якого відбувається у здоров'язберігальній діяльності (Цибульська, 2019, с. 305-306). Практична

реалізація останньої здійснюється за допомогою здоров'язбережувальних технологій, які розуміють як систему цілеспрямованої й алгоритмізованої взаємодії усіх учасників освітнього процесу, що передбачає формування, збереження та зміцнення здоров'я (Гозак, 2012, с. 37). У структурі здоров'язбережувальних технологій О. Ващенко (2006) виділяє такі типи: власне здоров'язбережувальні, оздоровчі, технології навчання здоров'ю, технології виховання культури здоров'я.

На підставі аналізу праць вітчизняних дослідників (Л. Рибалко, І. Поташнюк, О. Цибульська) здоров'язбережувальні технології у діяльності соціального педагога спеціального закладу освіти визначаються нами як сукупність методів, форм, засобів, прийомів організації, здійснення й управління освітнім процесом щодо створення здоров'язберігаючого середовища у спеціальному закладі освіти, де формується ціннісне ставлення учнів до здоров'я, набуття знань, умінь і навичок, необхідних для його збереження та зміцнення.

Готовність соціального педагога спеціального закладу освіти до реалізації здоров'язбережувальній діяльності розглядається нами як інтегральна характеристика особистості соціального педагога, що характеризує його здатність до здійснення діяльності, спрямованої на збереження здоров'я учнів з психофізичними порушеннями в освітньому процесі та формування у них навичок збереження і зміцнення власного здоров'я, та виявляється у єдності мотиваційно-ціннісного, когнітивного та діяльнісного компонентів.

Метою статті є діагностика рівні готовності майбутніх соціальних педагогів до здійснення здоров'язберігаючої діяльності у спеціальних навчальних закладах.

Методологія дослідження

У контексті здійснюваного дослідження нами пройдено два етапи: 1) визначення та характеристика критеріїв, показників і рівнів кожного з виокремлених компонентів готовності майбутніх соціальних педагогів до здійснення здоров'язберігаючої діяльності у спеціальних навчальних закладах; 2) підбір, адаптація методик для діагностики рівнів сформованості кожного із виокремлених компонентів означеної готовності, визначення ЗВО, у яких здійснювалася діагностика та застосування самих методик при визначенні рівнів сформованості означеної готовності у майбутніх соціальних педагогів та обрахунок отриманих даних.

В опитуванні вздо участь 206 студентів, які погодилися дати відповідь на питання анкет.

Основна частина

З метою визначення рівнів готовності до здійснення здоров'язберігаючої діяльності у спеціальних загальноосвітніх закладах було опитано 206 студентів спеціальності «Соціальна робота» ЗВО України. У контексті дослідження підбрано та модифіковано методики, які було застосовано для визначення рівнів сформованості кожного окремого компоненту та означеного феномену в цілому. Так, у контексті вивчення рівня сформованості *мотиваційно-ціннісного компонента* готовності майбутнього соціального педагога до

здоров'язберігаючої діяльності виокремлено *мотиваційно-аксіологічний критерій* та два його показники: 1) позитивна мотивація до опанування знаннями, вміннями та досвідом застосування здоров'язберігаючих технологій у роботі з дітьми порушеннями психофізичного розвитку; 2) визнання цінності здоров'я як пріоритетної. Діагностувати структуру мотивів допомогла методика А. Реана, В. Якуніна (Бадмаева, 2004) «Діагностика навчальної мотивації студентів»; сформованість загальнолюдських цінностей – «Методика дослідження громадянських якостей особистості» Ю. Горбенко (Емельянова, 2005, с. 153), які було адаптовано до умов експерименту.

Діагностика рівнів сформованості показників *знаннєвого критерію когнітивного компоненту* означеної готовності здійснювалася за уточненою таксономією Блума (Андерсена), на основі якої було розроблено три контрольні роботи. З їх допомогою перевіряли рівень засвоєння навчальної інформації з тем, що стосується здійснення здоров'язберігаючої діяльності; оволодіння технологіями її організації.

Діагностика рівнів сформованості *діяльнісного компонента, критерієм* якого визначено *діяльнісно-практичний, означеної* готовності здійснювалася за наступними адаптованими методиками: оволодіння комунікативними й організаторськими вміннями – за допомогою опитувальника «Діагностика виявлення і оцінки комунікативних і організаторських здібностей» (Синявський & Федоришин, 1998); здатність застосовувати творчий підхід – тесту «Оцінка рівня творчого потенціалу особистості» В. Андрєєва (1994).

Отримані дані щодо рівнів сформованості означених вище компонентів готовності до реалізації здоров'язберігаючої діяльності у спеціальних закладах освіти у респондентів систематизовано, узагальнено та спрезентовано інтегративно у таблиці 1.

Таблиця 1: Рівні сформованості готовності у студентів до здоров'язберігаючої діяльності у спеціальних закладах освіти з урахуванням основних компонентів

Рівні прояву	Компоненти							
	Мотиваційно-ціннісний		Когнітивний		Діяльнісний		Разом	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Високий	39	19,0	36	17,5	33	16,0	36	17,5
Базовий	46	22,3	45	21,8	42	20,4	44	21,4
Елементарний	121	58,7	125	60,7	131	63,6	126	61,1
Всього	206	100	206	100	206	100	206	100

Результати діагностики рівнів сформованості готовності серед студентів спеціальності «Соціальна робота» до реалізації здоров'язберігаючої діяльності

у спеціальних загальноосвітніх закладах засвідчили про переважання низького рівня сформованості означеного феномену, про це заявило 126 респондентів, що становить 61,1 % від усіх опитаних. Водночас, у 44 (21,4 %) виявили базовий та у 36 (17,5 %) високий рівні сформованості означеного феномену. Це засвідчує той факт, що більшість із студентів, які навчаються на спеціальності «Соціальна робота» не є готовими до здоров'язберігаючої діяльності у спеціальних загальноосвітніх закладах. Це пов'язано із низьким рівнем знань, про що свідчать результати контрольних робіт, написаних студентами; невмотивованість до роботи у визначених установах та не сформованість культури здоров'язберігання власне у самих студентів.

Відповідно, для підвищення рівня готовності студентів спеціальності «Соціальна робота» до здоров'язберігаючої діяльності у спеціальних загальноосвітніх закладах варто, на нашу думку розробити та імплементувати в освітній процес закладів вищої освіти педагогічні умови, які б покращили сам процес формування означеного феномену у здобувачів вищої освіти.

Висновки

Враховуючи вищезазначене варто зробити висновок, що студенти, які навчаються на бакалавраті спеціальності «Соціальна робота» демонструють достатньо низький рівень сформованості готовності до здоров'язберігаючої діяльності у спеціальних загальноосвітніх закладах. Подальша робота має бути націлена на розробку та впровадження в освітній процес спеціальності «Соціальна робота» педагогічних умов, що будуть сприяти більш ефективному формуванню означеного феномену у здобувачів вищої освіти та перевірку їх дієвості.

Література

Амосов, Н.М. (2007). *Енциклопедія Амосова. Алгоритм здоров'я*. Москва: ТОВ «Вид-во АСТ

Андреев, В. И. (1994). Проверь себя: десять тестов оценки интеллигентности, конкурентоспособности и творческого потенциала личности. *Народное образование*, 3, 63.

Антипкін, Ю. Г., Волосовец, О. П., Майданник, В. Г., Березенко, В. С., Моїсеєнко, Р. О., Виговська, О. В., ... & Мозирська, О. В. (2018). Стан здоров'я дитячого населення—майбутнє країни. *Здоров'я ребенка*, 1, 1-11.

Бадмаева, Н. Ц. (2004). Методика для диагностики учебной мотивации студентов (АА Реан и ВА Якунин, модификация НЦ Бадмаевой). *Бадмаева НЦ Влияние мотивационного фактора на развитие умственных способностей: монография*. Улан-Удэ, 151-154.

Баєва, О. І. (2019). Державна політика в галузі охорони здоров'я. *Сучасна фармація: історія, реалії та перспективи розвитку : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю, присвяченої 20-й річниці заснування Дня фармацевтичного працівника України (19-20 вересня 2019 р. м. Харків)*, 155-156.

Безпалько, О. В. (2009). *Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навчальний посібник*. Київ: Центр учбової літератури.

Ващенко, О., & Свириденко, С. (2006). Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі. *Здоров'я та фізична культура*, 8, 1-6.

Габорець, Ю. Ю., Дудіна, О. О., & Дудник, С. В. (2018). Тенденції захворюваності дитячого населення України. *Україна. Здоров'я нації*, (3), 119-120.

Гозак, С. В. (2012). Вплив чинників навчального процесу на показники здоров'я школярів. *Довкілля та здоров'я*, 3 (62), 17-20.

Горащук, В. (1998). Соціально-педагогічний статус валеологічної науки. *Рідна школа*, (1), 70-74.

Емельянова, М. А. (2005). Становление профессиональной зрелости социального педагога в образовательном процессе вуза (Дис. д-ра пед. наук). Оренбургский государственный университет, Оренбург.

Іваницький, О. В. (2008). Девіантна поведінка молоді в Україні: чинники виникнення та державні заходи подолання. *Актуальні проблеми державного управління*, (2), 83-90.

Когут, С. (2008). Девіантна поведінка дітей та молоді: проблеми й шляхи подолання. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*, (24).

Крутий, К. В., & Зелик, Е. В. (2018). До проблеми здоров'язбереження дошкільників. <<https://cutt.ly/In78PSf>> (2020, травень, 10).

Лепешко, А. В. (2016). Особливості девіацій у сучасної української молоді. Дослідження особистості та групи в етнічній і крос-культурній психології. <http://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/Etnichna_samosvidomist_2016.pdf> (2019, жовтень, 11).

Мойсеюк, В. П. (2018). Формування культури професійного здоров'я майбутніх соціальних педагогів (Дис. канд. пед. наук). Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка, Тернопіль.

Соколенко, Л. С. (2011). Формування культури здорового способу життя студентів вищих навчальних закладів (Автореф. дис. канд. пед. наук). 13.00.07. Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини, Умань.

Синявський, В. В., & Федоришин, Б. О. (1998). *Психодіагностика в службі зайнятості: методичний посібник*. В. Синявський, О. Яцишина (Ред.). Київ, 34-51.

Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України (2018). Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. Київ: Медінформ.

Янковська, Л. А. (2018). Економічні аспекти покращення здоров'я дитячого населення України. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*, 19, 4-9.

Цибульська, О. В. (2019). Сутнісні характеристики базових понять проблеми культури здоров'язбереження. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 93(6), 301-309

ASSESSMENT OF THE LEVEL OF READINESS OF FUTURE SOCIAL TEACHERS TO IMPLEMENTATION OF HEALTH CARE ACTIVITIES IN SPECIAL SCHOOLS

Natalia Pylyk, PhD student of social work and pedagogy of higher school department, Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine;

Abstract. *The article reveals the meaning of the concepts of “health”, “healthy lifestyle”, “culture of healthy lifestyle” and “culture of health”. A healthy lifestyle is a set of external and internal conditions of human life, on which depends the functional state of the systems of his body; the culture of health is a component of the general culture of a person and is expressed through a system of knowledge and needs for preservation, promotion of health, the presence of a high level of culture of behavior towards the environment and health of others. The culture of a healthy lifestyle is interpreted as a practical application of knowledge in the process of their own lives, which involves meeting the need to maintain and strengthen health.*

It is found that a holistic solution to the problem of preservation and strengthening of spiritual, physical and social health of students, the implementation of which takes place in health keeping activities, the implementation of which is carried out by health keeping technology. The last is understood as a system of purposeful and algorithmic interaction of all participants in the educational process, which involves the formation, preservation and promotion of health.

The readiness of a social pedagogue of a special educational institution to implement health keeping activities is considered by us as an integral characteristic of the social pedagogue's personality, which characterizes his ability to carry out activities aimed at preserving the health of students with psychophysical disorders in the educational process own health, and is manifested in the unity of motivational-value, cognitive and activity components.

The results of diagnosing the levels of readiness of students majoring in “Social Work” to implement health activities in special secondary schools showed the predominance of low levels of formation of this phenomenon, said 126 respondents, which is 61.1% of all respondents. At the same time, in 44 (21.4%) the basic and in 36 (17.5%) high levels of formation of the specified phenomenon were found. This is evidenced by the fact that most of the students studying in the specialty “Social Work” are not ready for health care activities in special secondary schools. This is due to the low level of knowledge, as evidenced by the results of tests written by students; lack of motivation to work in certain institutions and the lack of a culture of health care in the students themselves.

Keywords: social pedagogue; health activities; special secondary school; readiness.

References

Amosov, N. M. (2007). Amosov's encyclopedia. Health algorithm. Moscow: AST Publishing House LLC. [in Ukrainian].

Andreev, V. I. (1994). Test yourself: ten tests to assess the intelligence, competitiveness and creativity of the individual. *Public education*, 3, 63.

Antipkin, Yu. G., Volosovets, O. P., Maidannyk, V. G., Berezenko, V. S., Moiseenko, R. O., Vyhovska, O. V., ... & Mozyrska, O. V. (2018). The health of children is the future of the country. *Child Health*, 1, 1-11. [in Ukrainian].

Badmaeva, N. Ts. (2004). Methods for diagnosing students' learning motivation (A. A. Rean and V. A. Yakunin, modification of Badmaeva N. C.).

Baeva, O. I. (2019). Public health policy. Modern pharmacy: history, realities and prospects of development: materials of scientific practice. conf. with international participation dedicated to the 20th anniversary of the Day of the Pharmaceutical Worker of Ukraine (September 19-20, 2019, Kharkiv), 155-156. [in Ukrainian].

Bezpalko, O. V. (2009). Social pedagogy: diagrams, tables, comments: a textbook. Kyiv: Center for Educational Literature. [in Ukrainian]. [in Ukrainian].

Vashchenko, O., & Sviridenko, S. (2006). Teacher's willingness to use health technologies in the educational process. *Health and Physical Education*, 8, 1-6. [in Ukrainian].

Gaborets, Yu. Yu., Dudina, O. O., & Dudnik, S. V. (2018). Trends in the incidence of children in Ukraine. *Ukraine. Health of the Nation*, (3), 119-120. [in Ukrainian].

Gozak, S. W. (2012). Influence of factors of educational process on indicators of health of schoolboys. *Environment and Health*, 3 (62), 17-20. [in Ukrainian].

Gorashchuk, V. (1998). Socio-pedagogical status of valeological science. *Native School*, (1), 70-74. [in Ukrainian].

Emelyanova, M. A. (2005). Formation of professional maturity of the social teacher in educational process of high school (Dissertation of the doctor of pedagogical sciences). Orenburg State University, Orenburg.

Ivanitsky, O. V. (2008). Deviant behavior of young people in Ukraine: factors of occurrence and state measures to overcome. *Current issues of public administration*, (2), 83-90. [in Ukrainian].

Kohut, S. (2008). Deviant behavior of children and youth: problems and ways to overcome. *Bulletin of Lviv University. Pedagogical series*, (24). [in Ukrainian].

Kruti, K. V., & Zelik, E. V. (2018). To the problem of preschool health. <<https://cutt.ly/In78PSf>> (2020, May, 10). [in Ukrainian].

Lepeshko, A. V. (2016). Features of deviations in modern Ukrainian youth. *Studies of personality and group in ethnic and cross-cultural psychology*. <http://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/Etnichna_samosvidomist_2016.pdf> (2019, October, 11). [in Ukrainian].

Moiseyuk, V. P. (2018). Formation of the culture of professional health of future social teachers (Dissertation for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences). Ternopil National ped. Univ. V. Hnatyuk, Ternopil. [in Ukrainian].

Sokolenko, L. S. (2011). Formation of a culture of a healthy way of life of students of higher educational institutions (Author's abstract. Candidate of Pedagogical Sciences). 13.00.07. Uman. state ped. Univ. P. Tichini, Uman. [in Ukrainian].

Sinyavsky, V. V., & Fedoryshyn, B. O. (1998). Psychodiagnostics in the employment service: a guide. V. Sinyavsky, O. Yatsyshyna (Ed.). Kyiv, 34-51. [in Ukrainian].

Ukrainian Institute for Strategic Studies of the Ministry of Health of Ukraine (2018). Annual report on the state of health of the population, the sanitary and epidemiological situation and the results of the health care system of Ukraine. Kyiv: Medinform. [in Ukrainian].

Yankovskaya, L. A. (2018). Economic aspects of improving the health of children in Ukraine. Scientific Notes of Lviv University of Business and Law, 19, 4-9. [in Ukrainian].

Tsibulska, O. V. (2019). Essential characteristics of the basic concepts of the problem of health culture. Spirituality of personality: methodology, theory and practice, 93 (6), 301-309. [in Ukrainian].